

Minilagbok
för
människor med funktionsnedsättning
och
deras anhöriga

Författare: Olle Vejde och Lena Olofsson

Förlag: Olle Vejde Förlag

Milsbo 214, 781 94 Borlänge

0243-610 62

olle.vejde@swipnet.se

ollevejde.se

Teckningar: Judith Urban, Annika Gustafsson

Teckensnitt: AGaramond, Arial

Tryckeri: Olle Vejde Förlag 2016

© Olle Vejde och Lena Olofsson

15:e utgåvan

ISBN 978-91-982351-2-8

Några ord innan du börjar

Denna lilla bok, nu i sin femtonde utgåva, är en juridisk handledning. Den är tänkt för den som själv har en funktionsnedsättning eller har en närstående eller en vän med sådan nedsättning eller är ett ombud eller annan viktig kontaktperson.

Boken är inte uttömmande; det skulle kräva flera hundra sidor. Se boken som en vägledning i den juridiska snårskogen.

Du får alltså huvuddragen, tillsammans med hänvisningar till vart du kan vända dig för detaljer. Det räcker ett bra tag, hoppas vi. En kompletterande bok kan vara Olle Vejde, *Patienträtt. Dina rättigheter som patient*. Du kan läsa de 30 första sidorna på ollevejde.se/patientratt1-30.pdf.

En utomordentlig detaljkälla är internet, nätet. Vi hänvisar därför ofta till det. Och i slutet av boken finns en översikt över ett antal bra nätmöjligheter.

Hur aktuell är boken?

Lagreglerna på socialrättens område ändras ofta. Nya bestämmelser tillkommer, andra försvinner. Det är ett problem. Denna utgåva av boken är i så gott som allt aktuell per *januari 2016*.

Har du frågor på innehållet eller synpunkter på det är du välkommen att ringa, skriva eller mejla till Olle Vejde. Telefonnummer och adresser finns på sidan här bredvid. Tveka inte, en bokskrivare tycker det är roligt – och viktigt! – att höra från sina läsare.

Olle Vejde

Lena Olofsson

Det här finns i boken

Du och myndigheterna					
Myndigheterna – dina tjänare	6	Bosättningskommun Vistelse-		Färdtjänst	153
Viktiga kontakter	7	kommun	79	Parkering	155
Två måste-hemsidor	8	Lex Sarah	80	Assistanshundrar	157
Allmänna handlingar	10	Personlig assistans		Järnväg Flyg	158
Rätthjälp och annan hjälp	11	För vem och för vad?	82	Kommunikation: Att röra sig i sinnet	
Att överklaga ett myndighets-		Ansaret	83	Tolkhjälp	160
beslut	13	Redovisning Vistelse annan ort	84	Myndigheten för tillgängliga	
Från idiot till medborgare		Personliga hjälpmedel		medier	161
En bok och två filmer	16	Huvudansvaret	86	Annat viktigt	164
Några viktiga årtal	17	Nätinformation	87	Kommunikation: Post- och telestyrelsen	
Namn mer än en summa		Appar Proteser Robotar	88	Telefoni	166
bokstäver	18	Aktivitets- och sjukersättning		Internet	168
Villkor i dag	20	Rätten till ersättning	90	Post	170
Mot diskriminering	21	Inkomstrelaterad ersättning	91		
En lyssnande röst En hjälpare hand		Garantiärsättning	92	Bilagor	
Någon som lyssnar	24	Arbeta eller studera: Aktivites-		Annat viktigt i korthet	172
Personligt ombud	25	ersättning	94	Information på nätet	175
Kontaktperson	26	Arbeta eller studera: Sjukersätt-		Postadresser, telefonnummer,	
God man och förvaltare	27	ning	95	nätadresser	178
		Tandvård		Landsting/Regioner	180
Stöd till anhöriga	28	Från i går till i dag	98		
Närståendenpenning	29	Vad är tandvård?	99	Register	181
Fonder	30	Priser	101		
Hälsa- och sjukvård		Standardsituationen	102		
För 100 år sedan	32	Särskilt tandvårdsbidrag	104		
Två lagar	33	Landstinget och vissa grupper	105		
Fritt vårdval Information och		Speciella tandvårdsbehov	107		
samråd	34	Missnöjd med tandvården	108		
Vårdgarantin	36	Boende			
Psykiatrisk öppenvård	37	Vad är ett hem?	110		
Resersättning sjukresa	38	Särskilt boende	111		
Akutvård utomlands	40	Bostadsanpassning	112		
Planerad vård utomlands	41	Bostadsbidrag	113		
Din journal	43	Boendetillägg	114		
Missnöjd med sjukvården?	45	Bostadstillägg	115		
Du är försäkrad!	47	Hemtjänst	119		
Högekostnadsskydd patientavgifter	49	Lex Sarah	120		
Veta mer om sina mediciner	51	Förskola och ungdomsskola			
Högekostnadsskydd mediciner	52	Skolformer Skollagen Friskolor	122		
Habilitering	54	Värdegrund	123		
Rehabilitering	56	Särskolan	124		
Tre viktiga bidrag		Specialskolan	126		
Vårdbidrag	60	Riksgymnasier	128		
Handikappersättning	62	Särskilda utbildningsformer	130		
Tillfällig föräldrapenning	64	Utbildning för vuxna			
Socialtjänsten		Särskilda insatser	132		
Från fattigvård till socialtjänst	66	Högskola och universitet	135		
Kommunens ansvar	67	Arbete			
ed funktionsnedsättning	69	Särskilda insatser	138		
Rätten till bistånd	70	Arbetskada	141		
Avgift hemtjänst	72	Sjuklön Sjukpenning	144		
LSS		Rehabiliteringskedjan	146		
LSS		Kommunikation: Det offentliga			
Personkretsen	76	rummet			
De tio insatserna	77	Fysisk tillgänglighet	148		
		Bilstöd Mobilitetsstöd	151		

Du och myndigheterna

Myndigheterna – dina tjänare 6

Viktiga kontakter 7

Tre hemsidor. Talande webb 8

Allmänna handlingar 10

Rättshjälp och annan hjälp 11

Att överklaga ett myndighetsbeslut 13

Myndigheterna – dina tjänare

Myndigheterna – dina herrar eller dina tjänare?

Dina tjänare, förstås! Ändå är det nog många som tycker att de som arbetar på en myndighet är en sorts överhetspersoner: ”Dom ska man helst inte besvara.” Det dröjer säkert länge än innan det blir självklart för alla att se myndigheterna som de tjänare de bör vara – och vanligen är.

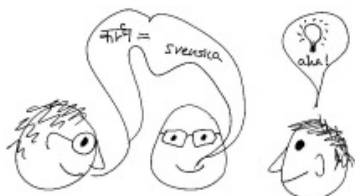
Du har rätt att få besöka en myndighet. Du får vara anonym.

Om du vill får du ta med dig någon som hjälper dig.

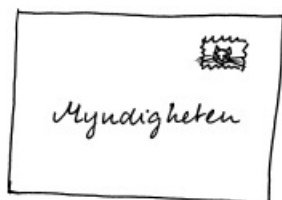
Har du svårt att göra dig förstådd ska du få hjälp av en tolk.

Du kan ringa till myndigheten. Den ska ha öppet minst två timmar under så kallade klämdagar.

Om du skriver ett brev har du rätt att snabbt få svar.

Har du internet kan du mejla. Du ska också här snabbt få svar.

Viktiga kontakter

Socialkontoret

Socialkontoret är en del av kommunens verksamhet. Det ska ge råd och stöd till dem som har det svårt ekonomiskt eller på annat sätt, bland annat i frågor om boende, hemtjänst och färdtjänst. För hemsidan för din kommun, googla på kommun följt av ortsnamnet.

Försäkringskassan

Adress servicekontor, se längst ned i spalten.

0771-524 524: Personligt samtal

020-524 524: Självbetjäning med knappval

fk.se

Ansvarar bland annat i frågor om sjukpenning, tandvård, vård utomlands, aktivitets- och sjukersättning ("förtidspension").

Skatteverket

Adress servicekontor, se längst ned i höger spalt.

0771-567 567: Frågor om skatter och folkbokföring.

020-567 000: Beställa vissa blanketter och broschyrer och få dem gratis hemskickade. För en lista över alla val, slå 8999.

skv.se

PENSIONS MYNDIGHETEN

Adress servicekontor, se längst ned.

0771-776 776

pensionsmyndigheten.se

Ansvarar för pensioner, äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg för ålderspensionärer. Bostadstillägg för dem med aktivitets- eller sjukersättning är Försäkringskassans ansvar.

Vårdcentralen

För telefonnummer och adress, googla på vårdcentral följt av ortsnamnet. För sjukvårdsrådgivning finns numret 1177. Inget riktnummer! Du kopplas automatiskt till vårdgivare i det område du ringer från.

Nätadresser och telefonnummer till alla landsting och regioner finns i en bilaga i boken.

Hjälpmiddelscentral

Googla på hjälpmiddelscentral följt av ortsnamnet.

Servicekontor

Ett servicekontor för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket kan finnas på din ort.

Att hitta det: Gå till skv.se och klicka på [Kontakta oss](#) och sedan på [Besök](#).

Tre hemsidor. Talande webb

Försäkringskassan

Adress: fk.se. Du kommer till en inledande översikt med länkar till viktiga områden. Telefonnummer till kassan är 0771-524 524 för personlig kontakt med dess Kundcenter och 020-524 524 för självbetjäning med knappval.

Förälder

Information om VAB, föräldrapenning, bostadsbidrag, 10-dagar, adoption, graviditetspenning, barnbidrag, underhållsbidrag, underhållsstöd och ersättningar för barn med funktionsnedsättning.

Sjuk

Information om sjukpenning, arbetsskadeersättning, närståendepenning, förebyggande sjukpenning och smittbärandepenning.

Arbetsökande

Information om aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och annat som kan vara bra att veta om du är eller riskerar att bli arbetsökande.

Funktionsnedsättning

Information om assistansersättning, handikappersättning, bilstöd, högriskskydd, arbets hjälpmedel, aktivitetsersättning, sjukersättning, bostadstillägg och tandvård.

1177 Vårdguiden

Adress: 1177.se. Sidan har ett enormt utbud av information och tjänster. Nätadressen ska inte förväxlas med telefonnumret 1177 för sjukrådgivning.

Talande webb

Talande webb är en tjänst som gör det möjligt att få text på skärmen *uppläst*. Den finns på några webbplatser. Jag tar 1177.se som exempel. Klicka överst på startsidan på [Talande webb](http://1177.se). Nedan har du den övre delen av det avsnitt du får.

Talande webb

Som stöd för dig som hellre lyssnar än läser, eller har exempelvis läs- och skrivsvårigheter, finns en funktion för att få innehållet på denna webbplats uppläst.

Skriv ut (ca 1 sida)

Ladda ned

Mina vårdkontakter

Adress: minavardkontakter.se. Inloggning med e-legitimation eller personlig kod krävs. I några fall fungerar dock bara e-legitimation. Sidan är en personlig tjänst där du kan få kontakt med vården via nätet – dygnet runt.

Meddelanden

- Inkorg*
Här kan det finnas meddelanden till dig.
- Påminnelse*
Du kan bestämma att du ska bli påmind och när.

Agera ombud

Här kan du lägga till barn.

Vårdval

Din vårdcentral anges. Klickar du på den får du adress, öppettider och telefonnummer samt annan information. Du får också en lista över tjänster:

- Av- eller omboka tid*
- Beställa journalkopior på papper*
- Beställa tid*
- Förnya hjälpmedel*
- Förnya recept*
- Kontakta mig*
Du kan lämna ett meddelande eller ange att du vill bli kontaktad.

Mottagningar

Här kan du hitta eller lägga till en eller flera mottagningar.

Övriga tjänster

- Journaltjänster*
I vissa landsting går det att läsa sina egna journaler. E-legitimation krävs.
- Läkemedelstjänster*
Här hittar du information om dina recept, om läkemedel du hämtat ut och om var du står i rabatt-trappan i högkostnadsskyddet för mediciner. E-legitimation krävs. Obs! Du kan inte förnya ett recept här.
- Alla övriga tjänster*
Här kan du under rubriken *Hälsoval* be om att bli flyttad till en annan vårdcentral. Här kan du också få kontakt med *Patientnämnden* och lämna synpunkter på hälso- och sjukvården. För Patientnämnd, se sidan 45.

Allmänna handlingar

En allmän handling är en handling som finns hos en myndighet och som alla normalt får läsa. Den kan ha kommit dit eller ha gjorts där. En handling är inte bara något som är skrivet. Den kan också till exempel vara en bild eller en fil i en dator.

Exempel: Kommunen B har undersökt tillgängligheten i offentliga byggnader för personer med funktionsnedsättning. Man har också formulerat åtgärder för hur den ska förbättras. Rapporter och förslag är allmänna handlingar.

Läsa, skriva av

Du har rätt att få läsa eller skriva av en allmän handling – såvida den inte är hemlig. Det kan den vara enligt en särskilt lag, *Offentlighets- och sekretesslagen* (2009:400). Du har också rätt att få en kopia gjord – kanske mot en avgift.

Begär du att få se en allmän handling ska myndigheten enligt huvudregeln visa dig den. Man ska göra det ”skyndsamt”.

Om man säger Nej

Säger man Nej till dig har du rätt att få ett *skriftligt avslagsbeslut*. Du kan överklaga det hos domstol; det är gratis. I beslutet ska det stå hur du gör.

Får myndigheten fråga vem jag är eller varför jag vill se en handling?

Nej, inte ”i större utsträckning än vad som behövs för att myndigheten ska kunna pröva om hinder föreligger mot att handlingen lämnas ut”.

Räcker det att man säger att handlingen är hemlig för att jag inte ska få se den?

Nej. Myndigheten måste visa på en paragraf i *Offentlighets- och Sekretesslagen* som förbjuder att handlingen lämnas ut. Också i det fallet kan du överklaga ett Nej. Myndigheten kan ju ha feltolkat lagen! Undersökningar visar att många tjänstemän inte kan reglerna så bra.

Gäller reglerna om allmänna handlingar också i kommunala bolag?

Ja, men inte alltid. Om man påstår att reglerna inte gäller, begär då ett skriftligt avslagsbeslut så att du om du vill kan överklaga det.

Rättshjälp och annan hjälp

Rättshjälp

Rättshjälp infördes på 1970-talet. Syftet var – och är – att öka jämlikheten i samhället. ”Ingen ska av ekonomiska skäl hindras från att ta till vara sina rättsliga intressen”. Hjälpen är uppdelad på *Rådgivning* och *Rättshjälp*.

Vart vänder jag mig?

Till en advokatbyrå eller en juridisk byrå som lämnar hjälp enligt *Rättshjälpslagen* (1996:1619). Alla gör det inte, så fråga först.

Bra information finns på nätadressen rattshjalp.se. Det går också att ringa till *Rättshjälpsmyndigheten*; 060–13 46 10. E-post: rattshjalpsmyndigheten@dom.se.

Rådgivning

Rådgivning kan du få i högst två timmar. Den kan i princip gälla alla slag av juridiska angelägenheter. Avgiften är 1 654 kr i timmen inklusive moms (år 2016). Du kan få avgiften minskad till hälften om du har en inkomst som är lägre än 75 000 kronor/år. Är du inte myndig och saknar inkomst och förmögenhet kan du få rådgivning gratis.

Rättshjälp

Med rättshjälp kan du få hjälp med ärenden som inte klaras av bara med rådgivning. Flera begränsningar finns.”

- Du kan normalt inte få rättshjälp om du har en rättsskyddsförsäkring, till exempel den som finns i din *hemförsäkring*. Du kan också få Nej om du inte har en sådan försäkring men man anser att du *borde* ha haft den.
- För att rättshjälp ska beviljas ska du i regel börja med en timmes rådgivning hos advokat eller jurist som ger rättshjälp.
- Ditt ”ekonomiska underlag” får inte överstiga 260 000 kr. Underlaget består i första hand av årsinkomsten. Man tar också hänsyn till tillgångar och skulder samt till underhållsskyldighet mot barn. Är den som söker rättshjälp ett barn gäller barnets ekonomi.
- Som regel kan du inte få rättshjälp om ärendet rör ett värde som är mindre än ett halvt prisbasbelopp. År 2016 är prisbasbeloppet 44 300 kr.
- Viktigt att veta är att rättshjälp inte ersätter motpartens rättegångskostnader – om det blir sådana. Du riskerar att själv få betala dem om du förlorar målet.

- Många slag av vanliga ärenden är tyvärr uteslutna. Du kan till exempel inte – utöver eventuell rådgivning – få hjälp med att upprätta ett testamente eller göra en bouppteckning.

Om du får rättshjälp betalar du en rättshjälpsavgift till staten. Hur mycket det blir beror på din inkomst och dina andra ekonomiska förhållanden. Den beror också på hur mycket hjälp du behöver.

Om jag får Nej när jag söker rättshjälp, kan jag överklaga?

Ja. Den byrå du vänt dig till kan tala om för dig hur du gör. Du kan också fråga hos *Rättshjälpsmyndigheten*; 060-13 46 10.

Annan hjälp från samhället

- Offentlig försvarare* ("försvarsadvokat"). En advokat (vanligast) som hjälper dig om du är misstänkt för brott. Det kan ske redan vid förundersökningen och sedan vid en rättegång. Domstolen bestämmer om du behöver hjälpen och vilken kostnad du själv kan bli skyldig att stå för. I vissa fall kan staten stå för hela kostnaden.
- Målsägandebiträde*. En jurist (vanligen) som ska hjälpa dig om du är offer för ett brott. Domstolen bestämmer om hjälpen behövs. Den är gratis för dig. Du har också rätt att ha med dig en *stödperson*. Information finns hos den lokala brottsofferjouren; googla på brottsofferjour följt av ortsnamnet. Eller ring 0200-21 20 19. Nätaadressen är boj.se.
- Särskild företrädare för barn*. En jurist som ska utses om en vårdnadshavare eller någon som står denne nära är misstänkt för brott mot barnet. Domstolen bestämmer om hjälpen behövs. Den är gratis för barnet. *Anm.*: Vårdnadshavare är den eller de som har det rättsliga ansvaret för barnet. Vanligen är det föräldrarna eller en av dem.
- Offentligt biträde*. För vissa speciella situationer. Ett exempel är om en person riskerar att bli tvångsomhändertagen för vård. Hjälpen är gratis.

Hjälp via nätet

En begränsad juridisk hjälp går att gratis få via nätet. Här är några tips:

- advokatsamfundet.se. Välj advokatjouren.
- juristjouren.se
- juristpunkten.se
- lawline.se
- bostadsjuristerna.se

Att överklaga ett myndighetsbeslut

Det finns två sätt att överklaga:

Laglighetsprövning

En domstol prövar om myndigheten får ha en viss uppgift. *Anm:* Ett äldre ord är *kommunalbesvär*. Besvär, av ett mycket gammalt svenskt ord som kommer från tyskan, med betydelsen belasta, betunga.

Förvaltningsbesvär.

En domstol prövar om myndigheten på rätt sätt utför en uppgift som den har enligt lag eller annan författning.

Här tar vi bara upp det andra slaget. Gången i det exempel som följer gäller bland annat för beslut av Försäkringskassan och Socialkontoret.

Förvaltningsbesvär, ett exempel

När Karin skadade sig allvarligt i arbetet förstod hon att hon efter sjukhustiden skulle behöva hjälp i hemmet. I god tid sökte hon därför hemtjänst två timmar om dagen. Hon gjorde det i ett brev till Socialkontoret. Efter ett tag får hon svar. I brevet står det att hon kan få hemtjänst, men bara en timme om dagen.

Karin är besviken och vill överklaga. Det är då flera saker som hon får tänka på:

För det första, går beslutet att överklaga?

Observera att Socialkontoret är skyldigt att tala om för Karin om beslutet kan överklagas och i så fall hur och inom vilken tid.

Men Karin kan också titta i lagboken. Hemtjänsten är en uppgift för kommunen enligt *Socialtjänstlagen* (2001:453). Det är alltså i den lagen hon ska leta. Hon läser där att beslut om hemtjänst kan överklagas.

Hon måste ha ett skriftligt avslagsbeslut. Det räcker inte att hon får ett muntligt Nej, till exempel i ett telefonsamtal.

Exempel: En man ansöker om hemtjänst, men får Nej. Beslutet meddelas muntligt, trots att mannen begärt att få det skriftligt och har rätt till det. Mannen överklagar beslutet hos domstolen som bland annat skriver: "Domstolen kan inte företa ändring i ett muntligt meddelande - - - (och) upptar inte överklagandet till prövning."

- ❑ Det är bara den som beslutet angår som får överklaga det. Det är alltså Karin själv som måste göra det. Hon kan förstås få hjälp med skrivelsen!
- ❑ Var ska Karin överklaga?
Det ska Socialkontoret ha upplyst henne om. Men ser hon efter i Socialtjänstlagen finner hon att det ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Det betyder att hon i första hand ska vända sig till *Förvaltningsrätten*. *Anm 1:* I andra ärenden kan det vara så att man ska överklaga hos en annan myndighet. Så till exempel ska ett beslut om plats i specialskola överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. *Anm 2:* De allmänna förvaltningsdomstolarna är de tolv *Förvaltningsrätterna*, de fyra *Kammarrätterna* samt *Högsta förvaltningsdomstolen*. Adresser till domstolar i din region finns eller kan finnas i telefonkatalogens Rosa Sidor. Gå annars till domstol.se och klicka på [Om Sveriges domstolar](#).
- ❑ Karin skriver nu ett brev som hon *adresserar till Förvaltningsrätten men skickar till Socialkontoret*. Hon skriver:
Till Förvaltningsrätten i . . .
Jag har ansökt om hemtjänst två timmar per dag, men socialnämnden vill bara ge mig en timme per dag. Det räcker inte; se bifogade läkarintyg. Jag vill därför att socialnämnden omprövar sitt beslut och, om den inte gör det, att domstolen beslutar enligt min önskan.
- ❑ Karin begär alltså att Socialnämnden (i praktiken Socialkontoret) ska pröva frågan igen. Står kontoret fast vid sitt avslag ska det skicka Karins brev vidare till Förvaltningsrätten. Ändrar man sig däremot till Karins fördel är frågan löst utan att domstolen ska blandas in.

Hur snabbt måste man överklaga?

Det är lite olika för olika slag av ärenden; hör med myndigheten. Observera att den myndighet som avslagit din begäran är skyldig att tala om för dig hur lång tid du har på dig.

Kostar det något att överklaga?

Nej.

Kan jag gå vidare om överklagandet avslås?

Ett avslag i Förvaltningsrätten kan överklagas hos *Kammarrätten* och ett avslag också där hos *Högsta förvaltningsdomstolen*. I båda fallen måste du ansöka om att få överklaga; du måste ha vad som kallas för *prövningstillstånd*. Det är inte säkert att du får det.

Från idiot till medborgare

En bok och två filmer 16

Några viktiga årtal 17

Namn är mer än en summa bokstäver 18

Villkor i dag 20

Mot diskriminering 21

En bok och två filmer

Från idiot till medborgare. Just detta är titeln på en historisk översikt av Karl Grunewald. Boken handlar om människor med utvecklingsstörning men gäller i tillämpliga delar också andra grupper med funktionsnedsättning.

Mycket länge har religionen starkt påverkat synen på människor med funktionsnedsättning, menar Grunewald. ”Grundläggande i kristendomen är att människan är skapad till Guds avbild.” Och han fortsätter:

Därför är den fulländade kroppen idealet, den utgör norm för människan. [Bibelns] berättelser om hur Jesus helar sjuka förstärker denna inställning. Detta teologiska arv, med den icke-funktionshinderade som norm, har medfört att stora delar av mänskligheten har uppfattats som avvikare och därmed inte som fullvärdiga medborgare. Detta är en av orsakerna till fördomar och nedvärderande attityder än i vår tid. Anm: Hela, gammalt svenskt ord för bota.

Efter reformationen skärptes kyrkans attityder till människor med funktionsnedsättning. Grunewald menar att ”uppfattningen att en allvarligt skadad person är mer lik ett djur än en människa blev allmän”. En vanlig orsak till skadan antogs vara att personen i fråga syndat mot Gud. *Anm:* Reformationen, en process som ledde till en brytning med den katolska kyrkan. I Sverige inträffade detta i början av 1500-talet.

Det har tagit lång tid innan en mera förstående, accepterande och stödjande attityd vuxit fram. För hur denna förändring långsamt, mycket långsamt gått till hänvisar vi till Grunewalds bok. Vi hänvisar också till två filmer med samma namn som bokens titel. Filmerna skildrar den historiska utvecklingen men också vad som hänt sedan de stora institutionerna togs bort. Film nr 1 beskriver

ett Sverige i förändring. Från konservativa läkare till uppeldande demonstrationer och nya kunskaper inom psykologi och kognition. Filmen landar i en skildring av vad denna revolutionära tid lett till. Vi får följa några unga människor och vad det innebär för dem att leva med en funktionsnedsättning i Sverige i dag. Anm: Kognition, hur våra tankar hanterar information och kunskap.

Båda filmerna går att mot låg avgift beställa på hemsidan forumcarpe.se. Välj [Arbets- och studiematerial](#) . Carpe, av latinskt tord fånga. Carpe diem, fånga dagen.

Några viktiga årtal

HandikappHistoriska Föreningen har ställt samman ett stort antal årtal som visar hur synen på funktionsnedsättning och funktionshinder förändrats. Enklast att nå sidan är att googla på årtal ur handikapphistorien. Ur listan har vi subjektivt valt dessa år:

- 1788 Socknen får ansvar för de fattiga. *Anm:* Socken, den tidens kommun.
- 1847 Fattigvårdsförordning som ger laglig rätt till fattigvård.
- 1865 Den första boken på punktskrift i Sverige.
- 1868 Den allra första föreningen för personer med funktionsnedsättning.
- 1882 Allmän skolplikt.
- 1902 Den första skolan för små barn med hörselnedsättning.
- 1922 Statens institut för rasbiologi bildas. Verksamt fram till år 1956.
- 1928 ”Blinda medellösa” får rätt till fri radiolicens.
- 1930 De Dövas Vål börjar med utprovning av hörapparater.
- 1935 En steriliseringslag skapas. Lagen skärps år 1941, avskaffas år 1975.
- 1944 Barn med utvecklingsstörning som anses bildbara får rätt och skyldighet att gå i sinnesslöskola.
- 1946 På Vipeholm, en anstalt för sinnesslöa och idioter, inleds ett flerårigt experiment med kladdiga kolor för att belysa sockrets inverkan på tänderna.
- 1948 Rösträtt för personer som har stöd från fattigvården.
- 1955 Den första talboken.
- 1959 En utredning med förslag om bidrag till bostadsanpassning.
- 1962 Skolplikt för barn med rörelsehinder.
- 1966 Regel om att allmänna lokaler ska vara tillgängliga, ”i skäligen omfattning”.
- 1968 Den första omsorgslagen.
- 1979 Texttelefon ett gratis hjälpmedel för döva.
- 1984 Riksfärdtjänst inrättas.
- 1989 Omyndigförklaring avskaffas.
- 1994 LSS, Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, och LASS, Lagen om assistansersättning.
- 1994 Handikappombudsmannen.
- 2000 Riksdagen antar en nationell handlingsplan för handikappolitiken.
- 2009 Diskrimineringsombudsmannen ersätter handikappombudsmannen.
- 2010 Betänkandet Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet.
- 2011 Regeringen beställer en allmän översikt över funktionshinderspolitiken.

Namn är mer än en summa bokstäver

En bokstav är en bokstav är en bokstav. Men vad ger bokstäver när de sätts samman?

Idiot, sinnesslö, vanför, invalid

Orden idiot och sinnesslö är borta. Ordet vanför i betydelsen rörelsehindrad fanns däremot länge kvar. Först år 1997 bytte en förening för bistånd ut ordet i sitt namn till rörelsehindrad. Ordet invalid används i dag i begreppen invaliditet och invaliditetsersättning i text för arbetsskadeförsäkringar. *Anm:* Förleden van i vanför, fornsvenskt ord som innebär motsatsen till önskvärd egenskap. Invalid, av ett latinskt ord som betyder svag, orkeslös.

Handikapp

Ordet kommer av engelskans *hand in cap*, handen i mössan. Det används i två betydelser: Nedsatt förmåga respektive fördel för tävlande. Ordet är på sikt på väg ut. Historiken för DHR är intressant som exempel: År 1923 Kamratföreningen De Vanföras Väl, år 1965 De Handikappades Riksförbund och år 2009 DHR För ett samhälle utan rörelsehinder. I stället för Handikapp-OS används ofta ordet Paralympics eller orden Paralympiska spelen. Och regeringen har bytt ordet Handikappolitik mot ordet Funktionshinderspolitik. *Anm:* Para, från engelskan, förlamad.

Funktionsnedsättning Funktionshinder

Är det någon skillnad mellan begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder? Och vad består den i så fall i? Socialstyrelsen har föreslagit att orden ska användas på följande sätt:

- En funktionsnedsättning är en försämring av en förmåga. Försämringen kan vara fysisk, psykisk eller intellektuell. Orsaken kan vara en sjukdom eller bero på en skada som är medfödd eller som tillkommit under livet.
- Ett funktionshinder är ”den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen”. Några exempel är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet, i arbetslivet, i relationer till andra människor, i fritidsaktiviteter, i utbildning och så vidare.

Socialstyrelsen föreslår vidare att det vanliga begreppet handikapp bör undvikas så långt det går. För mer information om termerna, gå till socialstyrelsen.item.se och klicka under bokstaven F på [funktionshinder](#) respektive [funktionsnedsättning](#). *Anm:* Ett alldeles nytt ord som dykt upp är *funkofobi*, fördomar mot personer med funktionsnedsättning.

Funkis

Funkis i stället för person med funktionsnedsättning?

Funkis är ett ord som på sina håll har börjat användas i stället. Så till exempel ändrade år 2011 *Förbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar* sitt namn till *unga funkisar*; se ungafunkisar.se. Om ordet funkis säger förbundets ordförande Johan Steirud:

Funkis är mer än att bara ha en funktionsnedsättning, det står för en personlighet och är ett avspänt namn, det känns roligt och fräscht.

Mot användningen invänder språkvetaren Karin Milles:

Det är en genomtänkt ideologi bakom att säga att man har något i stället för att man är något. Med ordet funkis går man ifrån detta, eftersom funkis fokuserar på en identitet, det är en personbeteckning.

Det är, tycker vi, en bra invändning. Se till exempel på skrivningen hos *Epilepsiförbundet*. Man talar där inte om ett förbund för epileptiker utan om ett förbund för människor med epilepsi. *Anm 1:* Epilepsi, en sjukdom med svåra kramper. Ordet av ett grekiskt ord, anfall. *Anm 2:* Funkis, kort för funktionalism, är också ett begrepp inom arkitektur och byggnadskonst: En byggnad ska utformas utifrån sin funktion.

Villkor i dag

Från *Myndigheten för delaktighet* kommer varje år en lägesrapport. Du kan läsa den på mfd.se. Välj [Uppföljning](#) → [Samlad uppföljning av funktionshinderspolitiken](#) (under Hur är läget 2015?) → [Skrift: . . . Hur är läget 2015?](#). Här är några huvudresultat.

- Utvecklingen går framåt mot ett mer tillgängligt och hållbart samhälle, om än långsamt. Många insatser görs och många är aktiva i syfte att öka tillgängligheten.
- Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga står fortfarande för mer än en fjärdedel av alla inskrivna på Arbetsförmedlingen. Men trenden är positiv och fler får sysselsättning varje år.
- Skolorna brister fortsatt i att ge elever det särskilda stöd som de har rätt till och en stor del av lärarna har inte möjlighet att ge det stöd som behövs. Det är också vanligare att elever med funktionsnedsättning upplever att de har för mycket skolarbete, att det är svårt och att de känner sig stressade.
- Den upplevda hälsan är mycket sämre bland personer med funktionsnedsättning och många fler med funktionsnedsättning har ekonomiska svårigheter jämfört med övriga befolkningen.
- Det finns en ökad medvetenhet hos kommunerna om att vara en arbetsgivare för alla.
- Fler statliga myndigheter inventerar och åtgärdar brister i tillgängligheten i sina lokaler.
- Tillgängligheten på fordon och bytespunkter i kollektivtrafiken ökar.
- Fler sändningar på tv textas och tolkas.
- Tillgängligheten i Sveriges domstolar ökar något.
- Könsskillnader finns på flera områden. Män får i snitt fler timmar beviljade i assistansersättning. Större andel kvinnor har färdtjänstillstånd. Bland barn som tränar ofta finns inga märkbara skillnader bland flickor utifrån funktionsförmåga. Däremot finns stora skillnader mellan pojkar, med respektive utan funktionsnedsättning.

Myndigheten pekar på hur viktigt det är att tillgänglighet tas med som en faktor i i upphandlingar. Det skulle leda till att fler produkter, lokaler, varor och tjänster blir tillgängliga från början. Det minskar behovet av att i efterhand åtgärda brister i tillgängligheten och leder till minskade kostnader,

Mot diskriminering

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Konventionen antogs av FN:s generalförsamling den 13 december 2006. Från den 14 januari 2009 gäller den för Sverige. Här ett exempel på innehållet, Artikel 6:

Kvinnor med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna erkänner att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning är utsatta för flerfaldig diskriminering och ska därför vidta åtgärder för att säkerställa att de fullt och likaberättigat åtnjuter alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

2. Konventionsstaterna ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att kvinnor fullt ut utvecklas, gör framsteg och stärker den egna förmågan i syfte att garantera att de kan utöva och åtnjuta de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som anges i denna konvention.

Den svenska versionen av konventionen finns bland annat på nätadressen ud.se. Sök i Sökrutan med texten sö 2008:26. Du hittar konventionen i den lista du får. *Anm:* Diskriminering, av ett latinskt ord som betyder avskilja.

Diskrimineringsombudsmannen, DO Diskrimineringslagen

Arbetet mot diskriminering har gett myndigheten *Diskrimineringsombudsmannen* (DO) samt *Diskrimineringslagen* (2008:567). *Anm:* Den tidigare Handikappombudsmannen, HO, lades ned år 2009. Uppgifterna fördes då över till DO.

Fem slag av diskriminering är:

- Direkt diskriminering*
En person behandlas orättvist eller missgynnas på annat sätt.
- Indirekt diskriminering*
Ett exempel är om en arbetsgivare kräver körkort fast det inte behövs.
- Bristande tillgänglighet*
Bristen gör att den som har funktionsnedsättningen hamnar i ett sämre läge jämfört med andra. Med bristande tillgänglighet menas *inte bara fysiska hinder*, som till exempel höga trösklar eller trappor utan ledstång. Bristen kan också, som exempel, bestå i att tolk saknas så att en döv stängs ute från vissa utbildningar.

❑ *Trakasserier*

Ett exempel är om någon hånar en annan person för dennes utseende.

❑ *Sexuella trakasserier*

❑ *Instruktioner att diskriminera*

Någon uppmanas eller får order att diskriminera.

Diskriminering kan ske på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, **funktionsnedsättning**, sexuell läggning, ålder eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Den sista diskrimineringsgrunden gäller ”personer som inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön”. *Anm:* Etnisk, som tillhör visst folk. Av ett grekiskt ord, folk, nation.

Hur gör jag om jag känner mig diskriminerad?

Lämpligt är att du först försöker tala med den eller dem som diskriminerar dig. Blir du diskriminerad i arbetslivet kan det vara bra att tala med fackföreningen.

Hjälper inte detta kan du ringa till *Diskrimineringsombudsmannen* eller skriva några rader där du berättar vad som hänt dig. Du kan också anmäla diskrimineringen på en särskild blankett som du kan få från DO. Adressen är Box 3686, 103 59 Stockholm och telefonnumret 08-120 20 700; 020-36 36 66 (gratis); 020-600 600 (texttelefon); 020-22 11 44 (Teletal).

Du kan också ladda ned en anmälningsblankett på do.se. Välj [Att anmäla](#) → [Gör en anmälan](#). Det går att ladda ner en anmälningsblankett

Anti-diskrimineringsbyråer

En anti-diskrimineringsbyrå är en lokal ideell förening. Den försöker arbeta mot olika slag av diskriminering. Byråer finns

Sveriges
Antidiskrimineringsbyråer

år 2016 i Eskilstuna, Falun, Göteborg, Helsingborg, Kalmar, Karlstad, Luleå, Malmö, Norrköping, Stockholm, Sundsvall, Trollhättan, Umeå, Uppsala, Visby, Västerås, Örebro och Östersund. Du hittar telefonnummer och adresser på adbsverige.se eller genom att ringa till Diskrimineringsombudsmannen, 08-120 20 700.

Barn- och elevombudet (BEO)

BEO är en del av *Skolinspektionen*. Ombudet ska vaka över den del av *Skollagen* (2010:800) som gäller kränkande behandling riktad mot barn/elever (kapitel 6 i lagen). BEO

har telefonnumret 08-586 080 00, nätadressen beo.skolinspektionen.se och e-postadressen beo@skolinspektionen.se.

En lyssnande röst En hjälpande hand

Någon som lyssnar	24
Personligt ombud	25
Kontaktperson	26
God man och förvaltare	27
Stöd till anhöriga	28
Närståendepenning	29
Fonder	30

Någon som lyssnar

- ❑ *Forum funktionsbinder 08-123 350 10*
En upplysningstjänst där du kan ställa frågor om allt möjligt som rör funktionsnedsättning. Telefontid: Vardagar 8–16.30.
- ❑ *Nationella Hjälpelinjen 020-22 00 60*
Psykologisk hjälp till människor i kris. Man kan ringa för egen del eller som närstående. Telefontid: Alla dagar 13–22.
- ❑ *Föräldrategeltelefonen Rädda Barnen 020-786 786*
Det går också att mejla en fråga till foraldrar@rb.se.
- ❑ *Föräldrategeltelefonen MIND 020-85 20 00*
- ❑ *Röda Korsets telefonjour 0771-900 800*
Telefontid: Alla dagar 14–22.
- ❑ *Jourhavande kompis*
Mobilchatta på m.jourhavandekompis.se eller sms:a Kompis till 71700. Datorchatt på jourhavandekompis.se. Telefontider: må.–fr. 18–22; lö.–sö. 14–18.
- ❑ *Brottsofferjourernas Telefoncentral 0200-21 20 19*
Telefontider: må.–fr. 9–12 och 13–16.
- ❑ *BRIS 116 111 för alla under 18 år*
Det går också att ringa med datorn; hörlurar och mikrofon behövs. Telefontid: Alla dagar 10–22 utom onsdagar och då 13–16. Det går också att mejla. Gå till bris.se/?pageid=14 och klicka på [BRIS-mejlen](#).
- ❑ *BRIS Vuxentelefon – om barn 077-150 50 50*
Telefontider: må.–ti. 13–16 och on.–fr. 9–12.
- ❑ *Jourhavande medmänniska 08-702 16 80*
Telefontid: 21–06 varje natt.
- ❑ *Jourhavande präst 112*
Telefontid: 21–06 varje natt. Man behöver inte tillhöra Svenska kyrkan.
- ❑ *Äldretelefonen 020-22 22 33*
Telefontid: må.–fr. 10–15. Framst för äldre som mår dåligt psykiskt.

Personligt ombud

Ett personligt ombud ska vid behov hjälpa den som är över 18 år och har en psykisk funktionsnedsättning. Ombudet är anställt av kommunen.

Hjälpen

Hjälpen är frivillig och gratis. Den kan bestå i att du får råd och stöd i olika personliga angelägenheter eller i dina kontakter med myndigheter. Ombudet är fristående från kommunen och har tystnadsplikt. Det är bara du som bestämmer vad hen ska göra.

Personliga ombud ska också aktivt verka för att de som behöver hjälp ska få tillgång till arbete, rehabilitering eller meningsfull sysselsättning.

Vart vänder jag mig?

Personliga ombud finns i många av landets 290 kommuner. Fråga på kommunkontoret hur det är i just din kommun. Har man ett system med personliga ombud så finns nog information på kommunens hemsida. En utmärkt hemsida är personligtombud.se. Klicka på [Kontakta Po](#), välj län och bläddra sedan i den kommunlista du får.

Hos en kommun

Jag söker upp en av kommunerna på listan och klickar på [kommunens info om PO](#). Den tar upp ett antal frågor med svar. Här är några av dem:

Blir jag registrerad och journalförd om jag har kontakt med PO?

Vi för inte journal och du behöver inte lämna mer uppgifter om dig själv än du själv väljer.

Hur länge kan man ha hjälp av ett PO?

Inriktningen är på 18 månader. Men det kan handla om möten från ett par träffar till uppdrag som pågår upp till två år. Målet är att vi hittar en varaktig lösning, om du behöver stöd under en längre tid.

Får jag ta med mig någon till er första gången?

Absolut. Många av dem vi träffar brukar första gången ta med sig någon person som de känner sig trygg med.

Kontaktperson

En kontaktperson kan hjälpa till att bryta den isolering som en funktionsnedsättning kan föra med sig. Kontaktpersonen ska inte ses som en yrkesperson utan som en medmänniska med engagemang och intresse för andra människor. På hemsidan för en kommun i Sydsverige heter det så här:

En kontaktperson är en medmänniska att känna samhörighet med och som utgör ett stöd i olika situationer. Det är en vanlig människa som har tid och intresse av att genom samvaro och hjälp till fritidsaktiviteter medverka till att du får möjligheter att delta i samhällslivet. Exempel på uppgifter som en kontaktperson kan ha: Ringa och prata en stund, ta en promenad, hälsa på eller bjuda hem på fika, gå och handla tillsammans, tillsammans gå på bio, teater eller en fotbollsmatch.

Du och din kontaktperson förväntas ha någon form av kontakt varje vecka. Kontaktpersonen är inget juridiskt ombud för dig och är inte detsamma som god man eller förvaltare. Kontaktpersonen ansvarar inte för din ekonomi.

Att ha kontaktperson kostar inget. Du betalar själv dina eventuella utgifter, till exempel entréavgifter, men du har inte några kostnader för kontaktpersonens eventuella utgifter.

LSS ger rätt till kontaktperson

Tillhör du personkretsen enligt LSS, *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade* (1993:387) har du rätt till en kontaktperson. Vänd dig till en *LSS-handläggare* på Socialkontoret. *Anm:* Du kan läsa mer om LSS i ett senare, eget kapitel.

Kontaktperson via socialtjänsten

Tillhör du inte personkretsen enligt LSS kan det ändå gå att få en kontaktperson. Du kan ansöka om en. Vänd dig till Socialkontoret.

God man och förvaltare

En god man respektive en förvaltare ska vara en personlig hjälp. Den som utses ska vara "en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig man eller kvinna". Reglerna finns i kapitel 11 i *Föräldrabalken* (1949:381). För information på nätet, gå till domstol.se och välj [Familj](#) → [God man och förvaltare](#). En bra handbok är Kerstin Fälldin, *God man eller förvaltare*, Natur & Kultur.

Den som får hjälpen kallas vanligen för *huvudmannen*. Hjälpen kan gälla både barn och vuxna. Det är Tingsrätten som bestämmer om god man respektive förvaltare ska utses. Vanligen är det en anhörig som tar initiativet. Domstolen bestämmer också vad som ska ingå i uppdraget. Tre delar kan ingå i det:

- Att bevaka huvudmannens rättigheter.
- Att förvalta huvudmannens egendom eller delar av den.
- Att se till att huvudmannen får en bra vård och omsorg.

God man

En god man kan utses för den som "på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållanden behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person".

Huvudmannen, den hjälpbehövande, har kvar vad som kallas den rättsliga handlingsförmågan, det vill säga rätten att sluta avtal. Man brukar säga att den gode mannen är huvudmannens biträde.

Förvaltare

Om en hjälpbehövande "är ur stånd att vårda sig själv eller sin egendom" kan en förvaltare utses. Den hjälpbehövande, huvudmannen, förlorar då rätten att själv bestämma över sin ekonomi eller delar av den. En förvaltare har alltså större befogenheter än en god man. *Anm:* Omyndigförklaring avskaffades den 1 januari 1989.

Vart vänder jag mig för god man eller förvaltare?

Till Överförmyndaren i kommunen. För adress, googla på överförmyndare, följt av ortsnamnet.

Stöd till anhöriga

Socialtjänstlagen (2001:453) har i kapitel 5 en bestämmelse om stöd till anhöriga. Observera skrivningen ”ska erbjuda” som ersatt den tidigare skrivningen ”bör erbjuda”.

§ 10 Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder.

Vem är anhörig?

Vanligen är det en person i familjen eller en nära släkting eller en god vän.

Stödet

Ett vanligt stöd är olika former av avlösning så att man som anhörig får möjlighet till egen tid eller till vila. Avlösningen kan bland annat ske i form av korttidsboende, dagvård och avlösning i hemmet. Andra stödformer kan till exempel vara enskilda samtal, deltagande i anhörigcirkel och rådgivning. För ekonomiskt stöd i form av vårdbidrag, närståendepenning med mera, se respektive kapitel i boken. Någon specialiserad form av ”anhörigpenning” finns däremot inte.

Vart vänder jag mig?

Till kommunen. I en del kommuner finns en särskild tjänst som *anhörigkonsult*.

Det finns vanligen en eller flera frivilliga organisationer som ger stöd. Här är några exempel på vad som erbjuds: Personliga samtal, telefonrådgivning, olika slag av träffar, promenader, utflykter, ledsagning vid läkarbesök.

På nätet finns en förening för anhöriga, *Anhörigas Riksförbund*, med lokalavdelningar; ahrisverige.se. Det är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation som stöder anhöriga oavsett ålder, kön eller diagnos hos den närstående. Hemsidan har en handbok med svar på många frågor. Den går att läsa på nätet. Välj [Anhörighandboken](#).

Anhörigvårdare
Närstående

Ett stöd betyder så
mycket!

Närståendepenning

Närståendepenning är en ersättning från Försäkringskassan. Den är lika stor som sjukpenningen. Du kan få den om du avstår från förvärvsarbete för att vårda en *svårt* sjuk anhörig eller någon annan svårt sjuk person som står dig nära. Den sjuke måste ge sitt samtycke.

Tid och plats

Tiden är normalt högst 100 dagar, vid HIV i vissa fall högst 240 dagar. Du kan få ersättningen också om den sjuke ligger på sjukhus. Vården måste ske i Sverige eller annat EU-land. Flera personer kan dela på vården.

Vart vänder jag mig?

Till Försäkringskassan 020-524 524 (Självbetjäning med knappval) eller 0771-524 524 (Personligt samtal). På nätet går du till [fk.se](#). Välj [Sjuk](#) → [Anställd](#) → [Närståendepenning](#).

Ger lagen mig rätt att ta ledigt från arbetet för vården?

Ja.

Kan jag överklaga ett avslag?

Ja, men du måste först begära att Försäkringskassan prövar sitt beslut en gång till, *omprövar* det. Får du Nej igen kan du överklaga hos *Förvaltningsrätten*. Kassan ska tala om för dig hur du gör.

Fonder

Att söka medel ur en fond kan vara en idé om man behöver pengar för ett speciellt syfte. Till exempel för att köpa ett dyrt hjälpmedel eller en hushållsapparat som gör vardagen lättare. Här är några tips:

- ❑ *Funktionshindersguiden*
Gå till habilitering.se/funktionshindersguiden. Välj Ekonomiskt stöd. Det finns där *en* länk för vuxna och *en* länk för barn och ungdomar.
- ❑ *Länsstyrelsernas gemensamma stiftelsedatabas*
Gå till www.stiftelser.lst.se.
- ❑ *Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM*
SPSM förvaltar några stiftelser som vill stödja personer som är döva eller har en allvarlig hörsel- eller synnedättning. Gå till www.spsm.se. Välj Bidrag (under rubriken *Vi erbjuder*) → Privatpersoner → Bidrag ur stiftelser och sedan i menyn till vänster.
- ❑ *Stora Fondboken*
Boken innehåller uppgifter om cirka 7 500 svenska fonder. Den finns på många bibliotek. Gå till globalgrant.com och välj Våra tjänster → Sök fonder gratis.
- ❑ *Bidragsstiftelsen DHR*
Medlemmar i DHR, *Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder*, kan söka bidrag hos stiftelsen; bidragsstiftelsen.se.

Hälso- och sjukvård

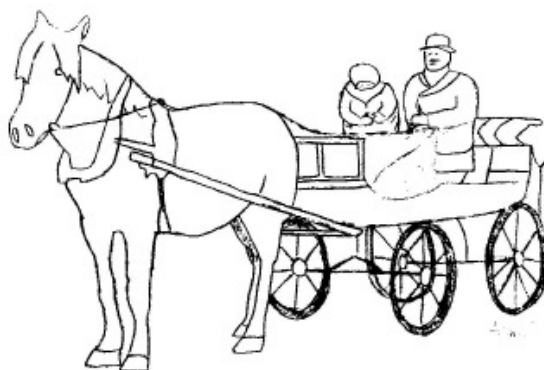
- För 100 år sedan 32
- Två lagar 33
- Fritt vårdval Information och samråd 35
 - Vårdgarantin 36
 - Psykiatrisk öppenvård 37
 - Reseersättning sjukresa 38
 - Akutvård utomlands 40
- Planerad sjukvård och tandvård utomlands 41
 - Din journal 43
 - Missnöjd med sjukvården 45
 - Du är försäkrad! 47
- Högekostnadsskydd patientavgifter 49
 - Veta mer om sina mediciner 51
 - Högekostnadsskydd mediciner 52
 - Habilitering 54
 - Rehabilitering 56

För 100 år sedan

”På den tiden fick man vara nöjd med vad som fanns.” Så uttryckte sig lantbrukaren Martin Carlsson, född 1904, i en intervju jag gjorde med honom på 1970-talet. Vi pratade om sjukvården vid 1900-talets början.

- *Vad hände om någon plötsligt blev häftigt sjuk, till exempel fick svåra bröstsmärtor?*
- *Då måste han forslas med häst och vagn de tre milen till sjukhuset. Ibland hann man inte fram i tid.*
- *Det låter inget vidare.*
- *Nävisst, men vad skulle man göra. På den tiden fick man vara nöjd med vad som fanns.*

År 1910, när Martin var sex år gammal, fanns bara drygt 1 200 läkare och omkring 400 tandläkare i Sverige. Till närmaste sjukhus från Martins by var det 30 km. Med häst och vagn!

100 år senare

Verksamma 100 år senare år 2013 fanns cirka 39 400 läkare, 8 000 barnmorskor (varav 45 män!), 122 300 sjuksköterskor, 8 800 tandläkare och 4 700 tandhygienister. Sammanlagt omfattade vårdande personal inom hälso- och sjukvården omkring 244 200 personer. Räcker de?